
En opposisjonell kollega fra Malta

FORSIDEBILDET

Begge foto P. Gulbrandsen

”Dr. Tomas Stockmann i En folkefiende er en provokatør og inspirator; en faglig villmann og samtidig en samfunnsmedisinsk helt,” skriver Jan Christian Frich om en av Henrik Ibsens mest kjente skikkelser (1). I den maltesiske middelalderbyen Mdina kom vi på sporet av en mulig tidlig variant av arten, nemlig Matthew Callus (egentlig navn Joseph Callus eller Callusius), som levde på Malta på det urolige 1500-tallet.

Malta er preget av flere kulturer. Mdina er et arabisk navn (jf. Medina, Muhammeds fødeby) og betyr befestet. Byen ligger på en høyde midt inne i landet, og er en sval oase av stillhet i et ellers hektisk og hett land. Den er en av Europas aller best bevarte

middelalderbyer. I byens gamle fangehull har man installert en rekke voksdukker i en sober og gripende fremstilling av liv og straffemetoder under skiftende regimer. Etter å ha passert gjennom dunkle og lave rom kommer man plutselig ut i en åpen liten gård der Matthew Callus henger, slik forsidebildet viser.

Gjennom en lege på Malta fikk jeg utfyllende opplysninger om denne kollegaen (Charles Savona-Ventura, personlig meddelelse). Man vet lite om Callus' medisinske virke, han er mer kjent som eventyrer og nasjonalhelt. Faren var trolig apoteker. Callus ble født omkring 1500 – 10 av ikke-jødisk slekt. Han begynte på prestestudiet, men skiftet til medisin. I 1530, da johannittordenen (malteserordenen) fikk Malta av den tysk-romerske keiser Karl 5, praktiserte Callus i Syrakus, der han opparbeidet seg et godt rykte. Få år senere arbeidet han i Mdina som offentlig lege. Mens han var der, var han også en periode marinelege under johannittordenen og var med på en ekspedisjon mot Tunisia i 1535.

At han må ha hatt et godt ry, understøttes av at han ble brukt som medisinsk ekspert i flere rettsaker, bl.a. i en sak om annullering av ekteskap pga. alvorlig hypospadi.

Men han hadde nok også andre interesser. Bl.a. søkte han johannittordenens stormester de la Vallette om tillatelse til å grave etter skatter både i 1537 og i 1558. I forbindelse med at han anla privat rettsak mot en tredje person, falt han i unåde hos stormesteren og mistet praksisretten en tid, men ble gjeninnsatt i 1560.

Mdina hadde vært hovedstad tidligere, men med johannittordenens etablering ved kysten tapte byen etter hvert både status og privilegier. Byens innbyggere var meget misfornøyde, og Callus skrev i 1561 et brev direkte til kong Filip 2 av Spania (1527 – 98, sønn av Karl 5) for å protestere på behandlingen byen ble utsatt for. Dessverre for ham ble brevet avslørt før det kom til adressaten, og han ble dømt til døden for oppvigleri.

I 1565 ble Valletta grunnlagt som hovedstad. Samme år ble Malta berømt i hele den gamle verden for å ha stått imot en flere måneder lang beleiring av tyrkerne, og det ble sagt at johannitterne hadde reddet Europa fra den muslimske fare.

PålGulbrandsen

Tidsskriftet

Postboks 1152 Sentrum

0107 Oslo

LITTERATUR

1. Frich JC. En folkefiende – Ibsen som samfunnsmedisinsk læremester. Tidsskr Nor Lægeforen 1998; 118: 4718 – 21.

Publisert: 10. juni 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 14. juli 2026.